

64360

OL

Ad Beorúoralku. 18

ad 64360

Kell

EGYETEM

·Társadalmi és tudományos

·FOLYÓÍRAT·

1917. II. évfolyam

Január-Február hó

4—5. szám.

Főszerkesztő

Kiss Zsigmond

Felelős szerkesztő

Kovács Lajos

Kiadóhivatali főnök

Rázsó Pál

Munkatársak :

Theológiai karról

Filep Gusztáv

ogi karról

Gáspár Endre

Bölcsészeti karról

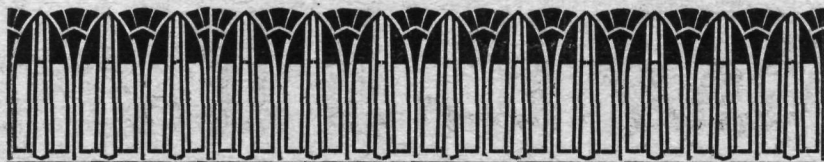
K. Simon Károly

·MEGJELENIK

hanonla · 1 · szer · előtzel · ára ·

egész · évre · 3 · k · egy · szám · 30 · f ·

·KIADJA·AZ·EGYETEMI·KÖR

TARTALOMJEGYZÉK.

IV. KÁROLY KIRÁLY. Írta: Kiss Zsigmond.

TANULMÁNYOK: A tudományosan képzett nő problémájához.
Írta: Tauszig Mária. — Nők és a jogi oktatás reformja. Írta:
Dr. Markovits Lajos. — Valami a nőkérdésről. Írta: Varga
Endre. — Zola Germinal-ja. Írta: K. Simon Károly.

TÁRCA: Ramses. Írta: Pröhle Vilma. — Magamról. Írta: Papp
Kálmán. — Az élet. Írta: Papp Kálmán. — Sanzonett. Írta:
Thury Levente. — Olvastam egy verset. Írta: Papp Kálmán.

KÜLÖNFÉLÉK. Híreink.

Felhívás!

A Debreceni Egyetemi Kör az idén is megindítja lapját:
„Az Egyetem“-et, hogy a nagyközönséget az ifjúság életéről
tájékoztassa. Kérjük a szíves támogatást és jóindulatot.

A Szerkesztőség.

~ AZ ELŐFIZETÉSI ÖSSZEG RÁZSÓ PÁL ~
~ KIADÓHIVATALI FŐNÖK CÍMÉRE ~
~ KÜLDENDŐ. KOLLÉGIUM. DEBRECZEN. ~

Mindennemű közlemény és kézirat a főszerkesztő
~ címére: Debreczen, (Kollegium) küldendő. ~

Hirdetések felvételnek
a kiadóhivatalban, Kollégium. *****

IV. Károly király.

Ezeréves történelmünk csillogó, fényes napjai: király koronázó napok! Mily édes, mily jó volt ismét látni azt, hogy milyenek is vagyunk mi magyarok, mily értékes maradványait őriztük meg az ősi, százados hagyományoknak; mennyi csillogás, fény és pompát tudunk kifejteni akkor, amikor drága ékességünkkel megkoronázzuk királyunkat!... Magunkra ismerünk ilyenkor, felidézve a múlt szellemét, nemzeti történelmünk minden pompáját, minden szent és drága emlékét, ... ilyenkor, amikor a koronázás által reáruházzuk koronás királyunkra a szent koronában rejlő teljes királyi hatalmat!

A hosszú, bölcs uralkodású, áldott emlékű király után egy minket mindenben megértő ifjú király: IV. Károly jött el hozzánk, hogy: „nemcsak törvényeink szavát, de szíve sugallatát is követve“ megkoronáztassa magát s szent esküvel erősítse meg azt, hogy átvévén a teljes királyi hatalmat, szép országunkat igazságosan, százados törvényeink szerint fogja kormányozni.

A Szent István koronájával történt megkoronázása által szimbolikusan átruháztatott reá a Magyarország feletti uralkodói jog; Isten és a magyar nemzet előtt szent esküvel fogadta, hogy ősi alkotmányunkat, mindig féltve őrzött kincsünket híven megtartja; a világ négy tája felé Szent István kardjával tett négy vágás annak jelképe, hogy országunkat bármely oldalról jövő támadástól kész megvédeni!... És királyunk lett magyar király, ki nemcsak

megtartva a koronázási szertartásokat tett eleget megkoronáztatási kötelezettségének, hanem aki elhozta hozzánk szíve minden meleg szeretét s nyert tőlünk helyette lelkes viszontszeretetet! Megismertük és megszerettük a mi királyunkat, megismerték véreink, kik Volhyniában, orosz télen-fagyban, olasz sziklák meredek ormain együtt küzdöttek vele ádáz ellenségeink ellen, ... megismertük és megszerettük mi, mert látnunk öröm volt, hogy megértett minket: „az arany magyar szívet!”

...Szent István koronája ragyog, tündököl ifjú királyunk fején... magyarok Istene, halld meg hő imánkat:

„Áldd meg a magyar királyt!”

Kiss Zsigmond.

TANULMÁNYOK

Lapunk múlt számában Gáspár Endre munkatársunknak a „Nők az egyetemen“ című tanulmányával kapcsolatosan az irodalmi vitának engedjük át lapunk hasábjait e kérdést illetőleg. Szerk.

A tudományosan képzett nő problémájához.

„Egyetem“-ünk decemberi számában egy cikk jelent meg ezen a címen: „Nők az egyetemen“. A mai sajtó hozzá szoktatott már ehhez az irányhoz: az újságíró megragad egy aktuális témát, hogy aztán az e közé csoportosított üres szellemeskedésekkel legyen érdekessé; mennél komolyabb a tárgy és mennél csípősebbek sziporkázásai, annál biztosabb a siker. A hatásvadászatnak ez a fajtája tehát annyira mindennapi már, hogy itt fel sem tűnt volna, ha véletlenül nem épen a magyar műveltség egy még alig megszületett új központjának, a debreceni egyetem ifjúságának hivatalos lapjában jelent volna meg, amely tudvalevőleg társadalmi és tudományos folyóirat és a cikk írója elfelejtette, hogy egy ilyen lapban társadalmi életünk egyik legfontosabb és legsürgetőbb kérdéséről talán más hangon illenék tárgyalni és mindenekelőtt a nőt nem a füstös kávéház ablakán keresztül selyembe, prémekbe burkolt „érthetetlen napsugártöredék“-nek tekinteni, hanem épen olyan öntudatosan gondolkozó szellemi lénynek, épen olyan egyénnek, mint amilyen akármelyik férfi. Mert ebből a rövid cikkből csak az nyilvánvaló, hogy szerzője egyáltalán nem azért félt a tudományoktól, mintha a család csöndes, nyugodt élete számára akarná megmenteni — nem! Mikor az ember, „a fáradt esztéta“, cigarettája füstjét eresztgetve a kávéház előtt sétáló szép ruhás szép nőkre gondol, egyáltalán nem a Schiller és Byron nő ideálja lebeg előtte! . . .

Csakhogy Istennek hála, mi nem szüntünk meg és nem is akarunk soha sem hivatásunkat és egész földi pályafutásunkat egy magasabb szempontból tekinteni; bennünket az említett cikk egy cseppet sem térít el a magunk elé tűzött céltől, ha mégis válaszolunk, ezt azért tesszük, mert idején és helyén valónak találjuk,

hogy végre mi, egyetemi hallgatóink is hozzászóljunk, talán nem egészen illetéktelenül, a rólunk, nélkülünk folytatott vitához, hadd legyen egyszer tisztázva mindenki előtt az a kérdés, hogy mi vezetett bennünket az egyetemre?

Ne akarjunk természetellenességet látni a nő emancipálódásában. Épen olyan természetes és magától értetődő jelensége ez társadalmi haladásunknak, amilyen volt pl. a rabszolgaság vagy a jobbagység felszabadulása. Az egyes elnyomott rétegeknek lassan-lassan öntudatra kell ébredniök, fel kell emelkedniök, míg elérjük a tökéletességnek azt a fokát, melyet az Evangélium tűz élénk: „hogy mindnyájan egyek legyünk.“ Az út, melyen eddig is jöttünk, sem udvariasságból nyílt meg előttünk: az erők itt is a szabadság után törekvő rétegből törtek elő, sajnos, erőszakosabban, mint ahogy magunk szeretttük volna és most már nincs az a hatalom, mely teljesen elzárhatná előlünk az utat és visszavezethetne abba a helyzetbe, melyben egy-két évszázaddal ezelőtt éltek ősanyáink. Nem mondjuk, hogy annak az életnek nem voltak meg a maga szépségei — a magyar nagyasszonyok legendás alakja sokszor fel-fetűnik lelki szemünk előtt; nem kérdezzük, tényleg boldogok voltak-e nagyanyáink, akik fiatal leánykorukban gondtalanul jártak bált-bálra a hosszú farsangi estéken — mi csak azt tudjuk, hogy azóta a lenge moll ruháknak már csak foszlányai vannak meg, a színes emlékek is elfakultak — az idő kereke fordult egyet, visszahozhatatlanul; ma egészen más időket élünk és ebben a nő helyzete is egészen más. A nagy szövőgyárak kiszorították a rokkát házi bútoraink közül, a háztartások gazdaságosabb berendezése kevesebb munkaerőt igényel, mint régebben. Összetett kezekkel töltse el hát a fiatal leány serdülő éveit és úgy várja a mesebeli herceget, aki majd elviszi abba a mesebeli szép világba, melyet ő fiatal gyermek fejével egészen másnak képzelt és egészen másnak kell, hogy megtapasztaljon? És ha véletlenül kitör egy háború, mint pl. a mostani, amikor a férfiak ezrei esnek el a harctéren és ezer meg ezer nő számára nem jön el a várva-várt „királyfi“, mivel tölti el ez a nő egész életét? A várás, az álmodozás fonák nyomokat hagy a lelkén, gazdagítani fogja a társadalmat a vén leányok félszeg alakjaival, akkor, amikor legtöbb hasznos munkaerőre volna szüksége. Ezért volna üdvös, hogy minden nő, kivétel nélkül biztos, határozott életpályára készüljön, hogy legyen, ami életét kitérítse, tekintet nélkül arra, férjhez megy-e, vagy nem. Az

ipari-, kereskedelmi- és tudományos munkának olyan sok tere áll nyitva a nők számára, kiki választhatja a saját egyéniségének leginkább megfelelőt; akármelyiket fogja betölteni, élete mindenképen hasznos és értékes lesz az emberiség számára, ez a körülmény pedig, a tapasztalat, hogy élete nem haszontalan vegetálás, olyan boldogító öntudatot ad a lelkének, amely biztosítani fogja az élet sok csalódása és megpróbáltatása ellen. Higyjük el, ha ezt megérténé minden férfi és minden nő, ha megszívlelné minden szülő, sokkal kevesebb lenne a társadalmi baj, melynek legjobb melegágya éppen a tétlenség.

Természetesen egészen más kérdés, hogy éppen a *tudományokkal* való foglalkozás üdvös-e kivétel nélkül *minden* nőre? (Csakhogy ez a kérdés természetesen a férfiakra is áll.) Mi nem tudunk fenntartás nélkül örülni annak, hogy az egyetem kapuit feltétlenül megnyitották minden nő előtt, mert elszomorodva önkénytelenül is arra gondolunk, mennyivel több oda nem való elem fog most beözönlölni rajtuk, aki mindent inkább keres az egyetemen, mint éppen a tudományt és ezzel csak megnehezítik a komolyan törekvők helyzetét. Sokan az egyesekből ítélve, nem tudják elhinni, hogy a nő komoly tudományos munkára képes. Nem tudják felfogni, hogy neki is van halhatatlan, szomjas, kérdésekkel és vágyakkal teli lelke, amely mohón issza be mindazt, amit a természet és a tudományok csak adhatnak neki, szüntelen tevékenységre törekvő lelke, amely át akarja adni embertársainak mindazt, amit magába befogadott és feldolgozott. Amely érzi, hogy a tudomány az emberiség közös kincse és neki éppen olyan joga van hozzá, mint férfi kollégájának. Egészen természetes, hogy ezek közt a nők között akadnak olyanok, akik sürgetve követelték a tudomány eddig előttük elzárt jogi terének megnyitását is, mert nagyon jól tudták, hogy amíg a nő maga a szaktudásából kifolyólag és hivatalból hozzá nem szólhat az őt érdeklő jogi kérdéseikhez is, addig mindig ő lesz a vesztes fél. Kell, hogy ezen a téren is képviselve legyünk, magunk közül kell akadnia olyannak, aki ügyünket védelmezze. Az bizonyos, hogy ez idő szerint kevés nő érez magában hivatást pl. az ügyvédi pályához és a jogtudományt mi még szívesen engedjük el, de ha valaki érez magában hajlamot erre a pályára a magyar nők közül is, miért ne tudna annak megfelelni, mint külföldön akár hány nő, aki évek óta folytatja ügyvédi praxisát és olyan objektivitással és lelkesedéssel beszél pereiről, mint akármelyik fővárosi orvosnő ope-

rációjáról. Hogy nincs higgadt ítélőképességünk? Ez ép olyan elhamarkodott kijelentés, mint az, hogy a nő absztrakt gondolkodásra nem képes. A tapasztalati tények maguk céfolják meg, a filológiai, filozófiai, matematikai, fizikai doktornők, akik már hazánkban sem ritkák. Hogy van meleg, érző szívünk is, azt kérem ne vegyék tőlünk rossz néven, mert jaj volna az emberiségnek, ha a nők tisztán értelmük és a higgadt indicium szavaira hallgatnának. Akkor egész élete csak egy keserű kifakadás lehetne a sors határtalan igazságtalansága ellen, amely a férfinak juttat minden élvezetet és neki csak a szolgálást és szenvedést. Gazdag, rezdülékeny érzelmi világa az, amely önzetlen szeretetében szépnek és magasztosnak látja ezt a szolgálást és szenvedést, amely annál boldogabb, mennél többet adhat. Amíg ez megvan a női lelkekben, addig ne féljünk attól, hogy elveszíti nőiességét, ez biztosítéka annak, hogy a tudomány ne vonja el természetes hivatásának teljesítésétől. Van ugyan elég szomorú példánk arra, hogy az emancipálódott nő tényleg levetkőzi a maga női mivoltát, de az ilyen kinövéseket korántsem a tudomány okozza, — egyedül az egyén, vagy a helytelen vezetésnek tulajdoníthatók.

Egyébként nincs miért kételkednünk abban, hogy a tudományosan képzett nő, ha ez nem csak szellemi, de lelki műveltséget is jelent nála, tökéletesebben fog hivatásának megtelelni. Első sorban, mert az ilyen nő öntudatosan megy férjhez, ami már maga elég kezesség arra, hogy több lesz a boldog házasság. Házasságában nem is holmi anyagi érdekek vezetik — hiszen a létfenntartásához szükséges kenyérkereseti forrás a kezében van, sem pedig az attól való félelem, hogy örökké pártában marad, nem kényszeríti arra, hogy férjhez menjen az első legjobbhoz, de ha útjába akad valaki, akihez lelke teljesen hozzá tud simulni, az ő lelkében is fel fog ébredni a vágy, hogy azt az embert, akit szíve egész melegével szeret, boldoggá tehesse, hogy gyöngéd szeretetével megossza életének minden gondját, a nehézségeket elhárítsa útjából és nyugodt, boldog napsugaras, csöndes otthont teremtsen neki, ahova a zakatoló élet zajából pihenni térhet. Boldogabb lesz az ilyen házasság, mert az intelligens nő redukálni tudja igényeit, hiszen ő házáséletében nem nyerni, de adni akar; haza térő férjét sem azzal a megszokott panasszal fogja szórakoztatni, mennyi baja és vesződése van ezzel meg azzal, hiszen ő maga megtanulta azt, hogy a testi munka is áldás, tárgya pedig a beszélgetéshez van

bőven. És most valljuk be őszintén, veszteség-e a nő tudományos képzettsége a családban? Vagy veszteség-e az, ha férjének nem csak házvezetőnője és játékszere, hanem a legjobb barátja, leg-hűségesebb és legmegértőbb társa, akivel megoszthatja minden gondját, aki segítségére van minden munkájában (intelligenciája képesíti erre); veszteség-e az, hogy az anyának orvostudományi és pedagógiai ismeretei segítségére vannak gyermekeinek helyes testi- és lelki nevelésében? Veszteség-e az, ha az ilyen anya maga ül le tanuló gyermeke mellé, hogy szerető komolysággal vezesse be a rendszeres munkálásba, ha játszótársa és házitanítója egy személyben? És végül veszteség-e az, ha serdülő fiú- és leánygyermekeinek ő a legbizalmasabb barátja?

Nem. Ha okosan él vele, úgy egy nőnek sem árthat a tudományos munka, még akkor sem, ha pályáját házasesetén belül is folytatja. Nagyon sok kitűnő tanárnőt ismertem, aki amellet a legfigyelmesebb, leggyöngédebb feleség, legönfeláldozóbb anya volt. Ha erre nincs szükség, annál jobb, de egy dolog bizonyos: az ilyen nő soha sem szűnik meg társadalmi lény lenni. Ha egész életét családjának szenteli is, mindig lesz egy kör, melynek ő a szellemi központja, amely az ő szívének melegére szorul és még se kell félnünk attól, hogy ezáltal az a szűkebb kör, melyet Isten egyedül neki rendelt, szegényebb lesz, mert mennél többeknek juttat szeretetéből, annál több marad övének Azt hiszem, az ilyen egyes családok együtt alkothatnak egyedül egy boldogabb társadalmat Lehet, hogy az egész csak utópia, amely teljesen soha sem valósulhat meg, de egyesek már keresztülvitték, jeléül annak, hogy nem lehetetlenség, sőt, talán az egyetlen mód, mellyel a nő hivatását igazán teljesíthetné, olyan értelemben, ahogy azt a mi Madáchunk tűzi a nő elé.

Tauszig Mária.

„Nők és a jogi oktatás reformja“.

E címen „Az Egyetem“ 1916. évi április—májusi (5—6.) számában a nőknek a *jogi* tanulmányokra bocsátása iránti törekvéseivel foglalkoztam. Szerény soraimra Gáspár Endre barátom „Az Egyetem“ legutolsó számában ú. n. „észrevételeket“ tesz, melyre az i. t. szerkesztőség b. engedelmével válaszolok.

Gáspár barátom cikkének hangja, hangulata különös érzéseket válthat ki az olvasóból, de objektív érvei nem elég erősek a meggyőzésre.

Mindenekelőtt arra kell k. barátom figyelmét felhívnom, hogy én a nők — a jogtudományok — jogi pályák viszonyát szemléltem, míg ő általában a „nő-problémá“-val igyekezett foglalkozni.

Cikkemben először felvettem a kérdést, hogy a testet-lelket (lenyűgöző, férfiemésztő időben, helyes, célszerű, alkalmas-e ezen kérdés hollywoodja. Válaszom igenlő volt és pedig azért, mert szerény nézetem szerint a nők önfeláldozó tevékenysége bámulatraméltó e nehéz időkben. A női munka értéke, a „képesített“ nők orvos, gyógyszerész, tanár, tanító, vegyész sth.) fokozott igénybevétele idején elismerésre méltón állották meg a próbát . . . Azok tehát, akik a nők előtt az említett pályákat megnyitották, jóleső érzéssel tapasztalhatták elveik gyakorlati diadalmas életrevalóságát és az ellenvélemények ősi érzéseken alapult elfogult voltát.

Ez általános tartalmú sorok után rámutattam az államfői tevékenység jogi jellegére és ezzel kapcsolatban arra, hogy mivel nőuralkodók voltak, vannak és lesznek, a női nem az állami élet menetébe is gyökeresen beavatkozhatik. Ezután vizsgáltam

- a) Női erények — jogtudományok tanulása ;
- b) Női természet — jogi pályák ; és
- c) Családalapítási politika szempontjából a kérdést.

Végül üdvösnek és kívánatosnak tartottam a nőknek a jogi tanulmányokra leendő bocsátását.

Ily hangulaton és gondolatmeneten épült fel igénytelen cik-

kem, melyet Gáspár barátom felfogásának megfelelően tendenciózusan kivonatol.

Gáspár hangulatát, nők iránti érzésvilágát jellemzi az a pár sor, melyet cikkéből itt kiragadok :

„*Mi* a huszadik század fáradt *esztétái*, akikben megrokkant a mindent magasból nézés hihetőleg fenséges érzése, a kávéházi ablakon bámulunk a tovasuhanó nőalakokra és fájdalmasan gondolunk arra, hogy valaha ezeket az érthetetlen napsugár-töredékeket a tudomány szürke köntösébe fogják burkolni . . . “ Majd : Sírni tudnak, ez az ő halhatatlan [és végighallgathatatlan erősségük“ — és végül : „*A nő probléma* ott kezdődik, ahol mi mindnyájan, de ott is végződik . . . “

Gáspár barátomban tehát az ősi elfogult, *sexualis*-érzések lenyűgözően uralkodnak. E *sexualis*-érzéseket nem bírja nála legyőzni a haladó idővel, a kor szellemével változó általános *emberi*-érzés. Ezek uralkodnak agyán, szellemén, gondolatain. Ezen alapulnak tehát *észérvei* is.

Három ily érveléssel igyekszik cáfolni nézetemet.

1. „A bírónak (jogásznak) higgadtan mérlegelő *judiciumra* van szüksége“.

2. „A nő *abstract* gondolkodásra nem hajlamos . . . “ Ez a főérv !!

3. „Mindig magában a jogokat óhajtó rétegekben kellett a választfalak áttörésére képes *impulsiv* erőnek élnie . . . “

ad: 1. A nő férjhezmenetelével nagykorú lesz. Tehát már egy 16 éves asszony teljes cselekvőképes, s így összes cselekvéseire joghatás fűződik. A férfi *nálunk* csak 24-ik életévének betöltése után jut ily jogi helyzetbe. Tehát jogrendszerünk szerint egy 16 éves asszonynak oly körültekintő, elbíráló képességgel kell bírnia, mint egy 24 éves férfinak. De, ha szorosán vesszük azt a „higgadtan mérlegelő *judiciumot*“ más (harmadik) személyek ügyeire vonatkoztatva, megnyugtathatom Gáspár barátomat, hogy az *életben* kivételes esetben van erre igazán szükség a jogászi-hivatás, hivatalnoki teendők végzése közben, mert túlnyomóan *sablon*, *blanquetta*, *tabuláris* munka, a jogvezettséghez kötött „*fogalmazói*“ munkakör. Ily munkakört pedig kétségtelenül bízhatunk szorgalmas, figyelmes nőkre, mert ily természetű munkákban a gyakorlat és szorgalom mestert teremt.

Azt pedig Gáspár Endre sem tagadhatja, hogy mint más pá-

lyákon (orvos, vegyész, stb.) felragyogtak a nők közül zsenik, úgy jogász-zsenik is lehetnek köztük. Hátha éppen segítségük által épül fel egy emberibb, összhangzóbb, boldogítóbb jogrendszer??

ad: 2. Éu határozottan vallom, hogy az a leány, aki tanulmányokat akar és *tud* folytatni, „az abstract gondolkodásra van olyan hajlama“, mint az a sok száz ifjú, aki nem akar és nem is tud tanulni, azonban szülei és a család tradíciói megkövetelik, hogy „érettségizett ember“, sőt „doktor“ legyen. És abba a leányba, aki bölcsőjétől kezdve egész gyermekkorán át egy gondolkodó apa társalgásában, útmutatásában részesült, s a könyvet megszerette, bizonyára „beleidegződött az abstract gondolkodásra való hajlam, a tudományos törekvés“ egész lényébe annyira, mint azon ifjú férfibe, akit gyermek s ifjúsága idején gazdálkodni, kereskedni, avagy ipart üzni látott . . . , s csak kényszerből forgatja és forgatta a könyv lapjait. Óh én sem kicsinylem le a *nemiséggel született* hajlamokat, de ezek a most említett irányban nézetem elvetésére, megcáfolására erővel nem bírnak. A „tudományos törekvés“ szempontjából *egyénésíteni* kell úgy a férfiak, mint a nők (egyszóval az emberek) világában.*

Nem a nemben kell *e* hajlamot, *e* törekvést keresnünk, hanem a szülők, az ember hajlamában, a nevelésben, a környezet és körülmények összehatásában.

ad: 3. Az emberiség történetében számos oly nagyjelentőségű eseményre, cselekedetre mutathatunk reá, amelyek a nőnimmel vannak kapcsolatban. A régi zsidó, görög, római, egyiptomi prófétanők, tudósnők, államfők, az európai nagy királynők (Erzsébet, Viktória, Mária Terézia, Katalin), a magyar nagyasszonyok, bizonyítják, hogy a nőnek van impulsív ereje. Véletlen-e, hogy az említett királynők uralma alatt volt leghatalmasabb, legbékésebb, legvirágzóbb országuk? Véletlen ma, hogy a hadviselők közvetlen szomszédja Vilma királynő Hollandiája megóvta máig is semlegességét? . . .

Vért . . . vért is hullattak. A francia forradalom sansculotte női kiáltották először a tobzódó Versaille felé „kenyeret!“ és vonultak át Párisból. Így indult a forradalom, melyben hullottak közülök

* Ha széttekintünk a nagy világban, akkor meg éppen világosan látjuk, hogy „*nemi*“ alapon nem lehet helyesen itélni e kérdésben. Gáspár sem vonja talán kétségbe, hogy a *fehér nő* hajlamosabb az abstract gondolkodásra, mint a *néger férfi*. No de ott, ahol néger jogász van, ott már fehér jogásznő is van...

is.** Női vértanúkat, nagy szellemeket sorolhatnék fel, de nem kívánok terjengős lenni.

Gáspár barátom okjéktív érvei is visszapattannak nézetem erős vértjéről, annál is inkább, mert azon érveim megdöntésére, melyek álláspontomat legerősebben támogatják — szót sem veszteget.

a) A női erényeket a jogtudományok tanulásától féltünk nem kell, sőt . . .

b) A „nők“ természete egyes jogipályákkal összhangzóbb, mint a férfié . . .

c) A családalapítási politika is megkívánja — ma már megköveteli — a jogi pályáknak*** a nők előtti megnyitását.****

Végszavában azt írja Gáspár barátom, hogy vitázás esetén nem filozófusoktól, sem félfilozófusoktól kérne tanácsot, hanem Schillertől, Byrontól és Quevedótól, akik *költők* is voltak, idealisták is és mégis az első a nő hivatását a férfi életének felderítésében, a második az eszményi magaslatra emelésben, a harmadik az élettársi hűségben találta meg. Kedves Barátom! Fenséges érzésben rokkant esztéta, ki a kávéházi ablakon át bámulsz a tovatűnő nők után — én az élettől, a férfiemésztő, száguldó, vérben gázcló *Élettől* halom felém kiáltani, hogy igazam van! Kávéházi idealistáknak fájdalmas látvány lehet „a tudomány szürke köntösébe burkolt nő“, de érzem, sőt tudom, hogy még nektek kedves Barátom, nektek sem oly fájdalmas látvány a tanár, orvosnők stb. étellel megküzdő szellemi ereje, képzettsége, mint a hasonló korban már báját veszített leányzó gyámoltalan síránkozása . . . , könyörületre szorítása!! . . .

E rettenetes napok minden perce felfogásomat szomorúan erősíti. Minden örökre lecsukódó férfiszem ugyanannyi nő schilleri, byroni, quevedói hivatását zárja pillái mögé . . . és az ekként páratlanul maradt nőt kenyérharcra kényszeríti!! Meg kell adnunk a lehetőséget, hogy e küzdelemre minél jobban felkészülhessenek, hogy a nők is egyéniségüknek megfelelő pályát választhassanak . . .

dr. Markovits Lajos.

** Ne nézz a jövőbe!

*** Majd minden hivatalhoz jogvégzettség szükséges.

**** Sokan az élet poézisét féltik e reformtól és azt mondják, hogy majd nem „szerelme-tárgyát“ választja a férfi, hanem a kereső nőt! Én megfordítom e tételt és azt mondom, a kereső nő szabadabb akaráttal választhatja meg élete párját . . .

Valami a nőkérdésről.

Lapunk múlt számában egy kényes, de nagyszerű kérdésről olvastunk. Egyik kollegánk arról írt, hogy a nőknek van-e a tudományos pályán olyan létjogosultságuk, mint a férfiaknak? Vajjon ugyanolyan értelme és értéke van annak, ha ők is dolgoznak az eddig kétségtelenül és tisztán férfi-kultúra érdekében? Képesek-e egyáltalán erre? Mi az értelmük az Univerzumban? A cikk megtalálva a kellő finom és udvarias formát a „*ridendo dicere verum*“ elvére helyezkedve megállapítja, hogy a nők a szellemiek terén a férfiakkal sohasem mérkőzhetnek. Nemi helyesli, hogy tudományos pályákra útát nyissunk nekik, tehát, hogy a nők a férfiak mellett egyenlő munkakörben és pályákon dolgozzanak, mert munkájuk sohasem lehet olyan tökéletes, mint a férfié. Miért? Sok-sok válasz, ezer és ezer feleletet következtetnék erre, de mindezekre helyem sincs és nem is célom ezt kimerítően tárgyalni, de engedjék meg nekem, hogy feleletül írjak egy könyvről. Egy könyvről, amely a nőről szól. Sem pro, sem contra nem akarok vagy legalább is nem szeretnék nyilatkozni Gáspárnak az Egyetem múlt számabeli cikkéről, ezt a néhány sort egyszerűen csak mellé állítom. Ha netalán vitát provokálnék ezzel, készséggel és örömmel állok kollegáim és kolleganőim rendelkezésére.

„*Geshlecht und Character*“ a címe, dr. Weininger Ottó a szerzője. Érdekes ember. Mindössze 24 évet élt, de munkáját, amely 1903 óta 14 kiadást ért el, a legkomolyabb tudományos körök is megértéssel fogadták. Weininger műve első megjelenése évében, 1903-ban szíven lőtte magát, — mint fordítója mondja: — „kérdőjelet téve nem egészen 24 esztendő életének tömör, komor, hatalmas és félbeszakadt mondata után.“

Csak arról beszéllek, ami tárgyunkba vág, de előzőleg legyen szabad a principális fő elveket ismertetnem. Ne feledjük azonban, hogy munkája szigorúan tudományos alapon áll. Útakat jelöl benne, rámutat dolgokra, megvilágít tényeket, amiket eddig elhanyagoltak.

Anatómiai és külső morfológiai jelekre rámutatva bebizonyítja, hogy ideális, tökéletes férfi és tökéletes nő nincs.

A nemek keverednek. Minden férfiban van egy kis nőiesség és fordítva. Ebből határozza meg a szellemi vonás törvényeit is és ezzel a keveredéssel magyaráz meg sok eddig nehéznek látszó problémát. Nőknek férfias megnyilatkozásai (önzetlenség, kitartás, állhatatosság másban is, mint csak szerelemben) kétségtelenül e keveredésnek tulajdoníthatók. És ebből megmagyarázza a nők tudományos pályákra való törekvésüket is.

Gáspár azt mondja, hogy zseni a nők között is lehet, de talentumos nőkről beszélni a legelhamarkodottabb dolog. Weininger szerint — és ez határozottabban így is van. — zseninek és talentumnak egymáshoz semmi köze sincs. A zseni a talentumnak nem felső foka. Lehet valaki zseni, de nem specialis talentum. A talentum örökölhető és lehet közös tulajdona egy családnak, pl. helyesen említi Weininger a Bach családot, de a zseni át nem vehető, a zseni individualis jelenség. Nem más, mint eredetiség, egyéniség. Átfogóbb, erősebb, nagyobb, mint a talentum. A zseniben benne él az egész világ, bele tud helyezkedni mindenbe, a zseni tisztában lát, mint más ember, a zseni univerzális lény. Ezt pedig igazán nem lehet ráfogni hölgyeinkre. A zsenialitás férfiúi jelenség. A zseninek igenis van neme madame Stael, a zseni: a férfi, a zseni csak férfi lehet. Van talentumas nő, pl. zseni talentum, festői talentum, de nincs nő zseni. Aki pl. zseni, zseniről beszél, az összeeszeréli a talentummal.

Ki mondhatja el a nőkről, hogy emberismerők — ami a zseni örök tulajdonsága marad — ; hol van bennük az a mindent átfogó gondolkodási készség, amivel bele képesek dolgokba és emberekbe világítani, hogy tisztán láthassanak? Hol van az a magas, általános tudatosság, amivel a férfi gondolkozik és él? Ők — (és itt megértést, elnézést kérek) — csak egyet látnak, helyesebben néznek: a férfit. Dolgokat, tetteket, sőt önmagukat is csak a férfiakon át értékelik és saját maguknak is annyi az értékük, amennyit a férfaktól kölcsönöznek. És ezért nem lehetnek sehol és soha a szellemiek terén a férfi mellett, — tehát nem értékes a tudományos pályákkal való kacérokodásuk sem. Ha azonban egy nő — mint kivételes jelenség — dolgozik, tanul, eredménnyel és gyömoleszöve, ha alkotni akar és ez sikerül neki, ha küzd, mint egy Pankhäist asszony és ha máris mint anya, szóval egy nagyszerű fejlődésben

van a férfi felé, az ilyen nő ám haladjon, dolgozzék és legyen egyenlő magasságban a férfival: hiszen az ilyen nőben úgy is több már a férfiasság, mint a nőiesség, a feminizmus legnagyobb problémáját látom itt megoldva, a nemek keveredése nagyszerű elméletével. Tessék ránézni a nagy angol suffragettek fényképeire és állításomat igazolva látják.

Milyen pályára menjenek hát a nők? (Már csak tudományos pályákról beszélek.) Az orvosira? Volt alkalmam hallani nagy orvosoktól bírálatot az orvosnőkről!

A jogi pályára valósággal veszedelem volna engedni őket. Hol az átfogó gondolkodás, az iudicium hozzá?

Nem hiszek a Gáspár-féle „immanens erő“-ben sem a nőket illetőleg. Veszedelmes dolog egy kalap alá vonni társadalmi osztályokat (tisztán férfiakat, mert hiszen majdnem kizárólag azokról van szó), évszázadokon át lenyűgözött küzdő rétegeket (jobbágyság, rabszolgák) a női nem tudattalan, biológiai, sexualis és más törvények és erők által mozgatott emancipáló törekvésével.

Sok szociális, társadalmi és más szempontokat kellene vizsgálni, hogy a nők törekvéseit tisztázzuk, — csak ennyit még: azért a néhány kivételért, amit említettem, nem szabad engedni minden nőt minden pályára, főleg tudományos pályákra, elég könnyelműség volt eddig is menni és ha egy kicsit kellemetlen is, de helyezkedjünk a madáchi álláspontra:

Te csak virág légy, drága csecsebecs.

Varga Endre.

Zola *Germinal*-ja.

I.

Zolának naturalizmussal kacérkodó, de a szellemet, világfelfogást, a mese lelkét tekintve, nagy romantikus írói művészete a *Germinal*-ban a legújabb idők izgató társadalmi kérdésének mélyen járó, megrázó elemzésére vetette magát: a munkás nyomor, éhező tízezrek s századok óta más verejtékéből kényelemben henylélők életének naturalista eszközökkel való rajzolására, az élet színes sötétségének néha eredményeiben szinte elborzasztó kikutatására. A nagy francia romantista minden művészi alkotásból kitagadni akart készségével: hatalmasan szárnyaló, messze belátó, az életnek szinte minden kicsiségét felölelő *képzeletével* egy tízezer főnyi tömeg mindennapi életét eleveníti meg, ép erre alkotott, csodálatos érzékeltető erejével — előttünk.

Igen, Zolának a szellemben romantikus írói művészete a kivitelben, ott is a részletekben — bámulatos, sőt riadalmat keltett bátorsággal kent oda egy-egy foltot, mindenre elszánt szókimondással elemzett egy-egy emberi ént, testben-lélekben — a naturalizmus jegyében. Az érzékeltetés szokatlanul sikeres így, mert a leírás, noha szűkszavú, a fontosra világít rá s szinte a festő ecsetjével vetekszik az elképzeltetésben.

Sokat csodált ez a hatalmas írói készség, ez a Zola teoriájában mostoha gyermek képzelet, amellyel mozgatja előttünk a naturalizmus sokat támadott zászlóvivője azt az egész társadalmi rendet képviselni rendelt munkás tízezret. Ez a munkás tömeg *eleven* a maga egészében: egy nagy mozgó, forrongó „csoda-állat“, nyáj, néha épen vezető nélkül, szemben az őt naponta elnyelő, százezer évvel azelőtti világok vadságában odarajzolt rémmel, pusztító szörnyeteggel, Veroux-bányával. De még csodálatosabb az a kis ecsettel festető, cizelláló, *jellemző* módszer, amellyel elének állítja, kidomborítja Zola abból az eleven nyájból egy-egy különösebb szerepre elhívott, vagy élete fájó tragikumával tízezrek sóha-

ját szívünkbe rezegetni képes alaknak tönkre tett életét. Az alkotó folyamat eszközei, a művénél az érzéki síkban megvalósítási készség a naturalista Zolában anélkül, hogy naturalis lenne, maga a műalkotás, vagy az azt létrehozó művészi diszpozíció. Az élet fájó jelenségeivel, az emberi dolgok kisajtott könnyeivel szemben Zolában van érző szív. Megértő lelke néha szinte a megbosszulás vágyának tüzeiben liheg. S ez a vágy az emberiség romlottságát, helytelen irányban fejlődöttségét megjavítás szükségére elégnék tartott energiával, a moralistának egy társadalom erkölcsiségét átforgatni képesnek hitt akaratával párosulván, az életet úgy akarja megragadni Zola, ahogy épen folyik. A nagy emberi Naturát minden örömeivel, összesűrített bánatával, minden, az élesen megfigyelő szemével koszorúba fűzött s a nagy írói kvalitású művész kezével addig, még papiroson halhatatlanná nem tett szennyével akarja utána alkotni, de nem a „l'art pour l'art“ jegyében: vagyis nála a műalkotás s az alkotási folyamat fő elve: a naturalizmus nem öncél, sőt még nem is főcél. Értjük ezt így.

Zola feddhetetlen moralista, az emberi hivatást tekintve, mondhatni törhetetlen idealista. S ezek mellett végtelen akaraterejű, a próféták nemes megátalkodottságában fogantatott ember-típus. S mert fel akarván rázni a segítségre hívatott osztályok, a *Germinal*-ban p. o. a „nagyfőke“ öntudatát, tudatos törekvéssel el akarván egyenest borzasztani, a megjavulás érdekében szinte rázúdítja az olvasóra az iszonyat tengerét. És akkor, sokak szerint: a nagy emberi Naturát akarván visszatükröztetni (művészeti teoriája szerint; a maga valóságában), *a színeket elfesti*, az élet színeit minden tekintetben erősebb, sértően, kirívóan erős tónusban szedte a vásznára. Az „illik, nem illik“-nek nevezett társadalmi etikett nem kötelezte, semmiről a fátylat levonni nem vonakodott.

Magát a tényt illetőleg az elrémülteknek igazuk is volt. Zola sok papiroson addig le nem irtal tárt föl s állított oda — *re quasi bene gesta* —, mint olyat és egyúttal „művészt“ a közönség elébe. Volt azonban a dolognak más oldala is: Zola az elvek embere is volt. Kivétel: naturalista írói készsége mindig eszközi jelentőségű volt; egyetlen elvtől várta egész technikája a szankciót, a történeti és egyéni igazságot. Sohasem azért rajzolta az emberi Naturát Zola: másolt színeket túlzott tónusban (szerinte a valóságról), annyi árnyalatot megkülönböztetni tudó művészete, hogy *csak* megmutassa: milyen az élet a maga megrendítő valóságában.

Nem azért fordult a természethez, kereste a maga meztelenségében, bűnös ösztöniségében az emberi lelket, hogy kéjelegjen a feltárult világok vad elborzasztóságában, hogy a felháborodott irodalmi köztudat reprezentans ezrei gondolták és érte elítélték, hanem azért volt minden, az volt az egyetemesen szanktifkáló cél: hogy *javítson*.

Tudjuk, hogy regényírói munkásságát Zola az „Ember“ regényének tervezte s hozzátehetjük, hogy az egész tervben s megvalósult részalkotásaiban a fenti tendencia lebben végig, más-más, soha addig papiroson meg nem zavart sötétségekre világítva rá.

Sehol sem tűnik ez ki jobban, mint épen a *Germinal* lapjain. „Talán soha sem volt könyv, melyben az emberszeretet és a részvét nagyobb erővel nyilatkozott volna meg, mint a munkás-életnek ebben a megindító hősköltevényében“. Az „esse reformandi“ tendenciája hódított hova-tovább és biztosít Zolának az egész művelt világból százezreket olvasókul, nem egy nagyszerű írói kvalitása mellett.

II.

A *Germinal* köztudomás szerint a francia forradalmi naptár hetedik, március 21-től április 19-ig terjedő hónapja. A csirázás hava. Rövid négy hetében újra éled a téli takaróját alig hogy levetett természet a maga teljességében. Erdő, mező magára veszi színompás tavaszi takaróját, a levegő megtelik madárdallal, megszire szálló virágillattal. Zajtalan bár, de egyetemes s messze kiható „germination“ az egész természet: él minden a nagy anyagcsere örök átmenetiségében. Energiák halmozódnak össze: biztosítatik az élet jövőidőkre.

Egy ilyen nagy „germination“ rajza Zola *Germinal*-ja is. A forradalmi naptár minden hetes hónapjában az óriás anyagi, lélektelen természet bocsátja ki az élet folytonosságának letéteményes csiráit. Zola nagy „hősköltevényének“ lapjain pedig a még nagyobb, tenger mélységű emberi *Natura* csirázik, fogantatván s halmozza a megújhodásnak egykor jelent elseprő, boldogabb újkor éveit kiküzdő energiáját. A *Germinal*, ez a végtelen emberszeretettel eltelt nagyszerű műalkotás arra az óriás jelentőségű társadalmi kérdésre mutat rá, vonja le forrongó sötétségeiről az ismeretlenség betakaró fátyolát, mely egyszóval a tőke és az azt felszaporító munka harcában kulminál. Az élet hatalmas ívű és fényű

sugarait a maguk erőteljes valóságában tükröztetve festi azt a mélyen forrongó társadalmi erjedést, az elitelt tömegek élelfolytatására alkalmatlanná vált jelennek a jövőbe átvivő rothadását, mely ott hányja csiréit a kor kizsákmányolt osztályainak a lelke mélyén, míg — ki tudja, mikor — emésztő tűz forrongásává erősödven, lángjával egyszer elseper mindent, kiküzdí „elnyomott“, „rabszolga“ tízezreknek az emberi voltuknál fogva jogos, sőt természetes, de tőlük vétkesen elorzott életkövetelményeit. Azt a munkás osztályt, mely dühében fogát összeszorítva, elnyomói iránt eltelve gyűlölettel s kifosztóival szemben bosszúvágygal — egyesegyedül attól kényszerítve megy munkára, kisenvedni testet-lelket ölü fáradozásának még csak éhbérét sem, mert különben meghalának mind éhen, — mind a tízezren, nőstül, számtalan apróságostul. S egyszerre csak a tömeg lassan öntudatosul. Sorsa bírálata emelkedik, megjavítása szükséges voltára eszmél a regény lapjain, — egész tömegében s personaliter az élet tragikumát háromszor: emberi elnyomottságában, munkásvezéri bukásában s szerelmében elszenvető *Étienne Lantier* elcsapott gépész alakjában.

Hosszú nemzedékeken át beletörődve vonta Veroux-bánya tízezer fejű leigázott tömege a köszénfejtés nehéz, minden nap száz halállal véres, verejtékes igáját. De egyszerre megérzi az idők új fúvású szelét, a forradalnak lehetőségét. Elkezd nyugtalankodni... szemében már vészes villámlással, ajkán vádoló sóhajjal hajtja a fejét járomba... már nyöszörög, mint ahogy felkel a szél... majd morog, kiáltozik; végre zúg s ordítva tombol, mint a mennykő-csapásos fergeteg s fékevesztett dühe elnyomói szívós ellenállásán erősülve, józansága utolsó sugarait is elfújva zúzza, töri, semmisíti meg századok kulturális küzködésének vérrel, lelkek tüzeinek a kialvásával megszolgált eredményeit. A megfigyelő erő s csak a természetet tükröztetni kívánó művész bámulatatos készségével tudja festeni Zola, hogy fogan, csirázik ki s termel magvakat az a társadalmi problema, amely ránk vonatkoztatva is még tán messze jövőben világokat van hivatva átalakítani, az életnek hány század alatt beszilárdult sarkköveit helyükből kirendíteni.

* * *

A regény *cselekvénye*, a lényegét illetőleg szinte a legtágasabb részletezésbe szétolvadó egyszerűség, mondhatni semmi: a montsoui bányászok strájkjának kifejlődése és lefolyása — két fonálon gom-

bolygatva le. Cél: élete folyásának a megjavítását tűzi ki maga elé az egyén (Lantier) s a köréje csoportosuló tömeg. S lejátszó-dik előttünk mindkettejük tragédiája: sikertelen, bár halálra menő küzdésüket követő bukásuk. De ez az egyszerűségében szinte páratlan cselekvény szétfoszlik az eszközei megválasztásában naturalista író szemével átpillantott élet gazdag változatosságába, a szinte cizellásig elvitt részletezésbe. Az életet szinte másodperces lüktetéseiben is érzékeltetni tudó, megelevenítve felvonultató művészettel, a leírást, a psychoanalízist a lehetőség utolsó határáig elérve tájékoztatja Zola az olvasót, az érzékitésben szinte a festő ecsetjével versengve. Elénk vezet, hogyan szenved elaléltan a tőkének minden energiáját kisajátító, kárpótolni alig éhbérrel szolgáló nyüge alatt, leigázva a „tízezerfejű rabszolga-állat“... hogyan semmisül meg az általános gyötrődésben emberöltők alatt népes családok minden tagja, minden tagjának boldogsága, miután előbb gonosztevővé, fenevaddá tette sorsának mostohasága, a bűnnek kiszolgáltatottsága.

A munkás osztály, teljes anyagi és lelki szűkölködésre kárhoztatva, saját hite szerint: egyesek visszaélése, a tőke mindent elnyelő érdeke által a fertőbe kényszerítve éli az életet, mely számára csak — jó, ha mámorba fojtott — fájdalom. Ösztöni életre, teljes kulturátlanságra számkivetettségében a gyermekkor határán elveszti mindkét neme testének, lelkének tisztaságát s korán, ideje előtt átlépve a munkára rendeltetett évek mesgyéjen, osztályrésze az örökös nyomor, az étellel és életért való szó szoros értelmében vett küzdelem. S a testi lét megrendítő alacsonyosságához mily hamar lesülyed — mert nincs alkalma le nem alacsonyulni — a lélek is. Oly tények válnak mindennapos élettartalomná, amilyenekre legnagyobb képeiben, lázálmaiban sem bukkanhat az épen csak hogy biztosított jólét gondolkozása. Az ízlés borzongva riad vissza, ha a pokol csatáiba belátó művész szeme a figyelmet az élet ismeretlen sötétségeire fordulni kényszerítette.

S ebben a minden fantáziát meghaladó szenvedéses, bünt naponta el nem követni lehetetlenné tevő khaoszban mozognak az élesen kirajzolt alakok: az általános anyagi és szellemi nyomorban is karakterisztikus, az emberi dolgok rejlő könnyeire megtanító, vagy ördögien degenerálódott lelkek, kísértő rémekül megrajzolt jellemek, amelyek minden rettenetességük dacára is emberiek és így igazak.

Élükön a munkás osztály öntudatoságának personalis képviselője: az elcsapott gépész, *Étienne Lantier*. Vas izmú testében forradalmi lélek lakozik, az örökös nyomorgásban, sanyargató gúnyolásban elvadult, indulatos „szocialista“ forrong. Töri egyénisége megvalósíthatásának szűkre szabott korlátait, előbb öntudatlan, a célra még rá nem talált energiával. Majd művelődven — a feltudás átkával alaposan megverve természetesen — emberfeletti szörnyek akaratát s erejét érzi magában fellobogni, osztálya embert emberi voltánál fogva megillető jogainak a kiküzdésére. Tipikus munkás jellem s a nagyság régióiban az elnyomott tízezrek üdvére való érvényesülésnek a lázálma háromszoros bukást készít a számára.

Mellette bizonyára különösebb céllal és írói szeretettel rajzolt alak a kis *Catherine Maheu*, a montsoui szerelmi lázra gerjesztő, illatpárás mezők tizenhatéves vadvirága. Igénytelen kis bukott leány, de mi *volt?* A bűnre való kiszolgáltatottságában elbukott leányra bajos lenne az élet több igaz vonását halmozni, a megértő emberszeretet több melegét sugároztatni, mint amennyi a nagy francia romantistának sikerült Katalinka alakjával, összekapcsolván személyes, de az elnyomott osztály nőinek is jelképes tragikumát a tízezrek nagy tragédiája egyetemével. Tizenhatéves kis teste fejletlen erejével már targoncás leány a kőszénbánya sötétségében. Szemében már nincs régen túlvilági ártatlanság, mert tudójává tette a nyomor az élet minden feketeségének. Anélkül, hogy tőle vissza is borzadhatna, a legalacsonyabb osztályok leányainak elképzelhetetlen kiszolgáltatottságában megejtí ártatlanságát a szinte minden lépésére rabló szemével leső bűn. ...Egy kis munkás Gautier Margit, kinek hosszan rezeg végig az olvasó lelkén a montsoui virágos mezők páráján a közömbös semmibe elrebegett, ártatlanságát a nőiség ösztönszerűségével védő, gyenge szava: „... Ne még, óh ne... hisz oly fiatal vagyok... később, ha már legalább ki leszek fejlődve...“

Ketten a tönkre tett munkás élet tipikus képviselői. Melléjük sorakozik a háromnegyedrészen már élő-halott, testében-lelkében az életnek az elmúlás stádiumában vegetáló öreg *Bonnemort*, a Maheu nagyapó. Fél század telik el életéből a kőszén sötét termő helyén, fél század óta összetört lélekkel, évtizedek óta megrokkant testtel vonja, majd vonatja lóval a szenes targoncát. El az utolsó napig, hogy lenne a ráforduló esztendőben nem százötven, hanem száznyolcvan frank évi nyugdíja. Tízezrek száz év alatt felgyűlt,

az elnyomó előtt visszafolytadni kényszerült dühe kell, hogy vezetődjék le iszonyú öklén, mikor elborúlt lelke utolsó világának kell, hogy nevezett fellobbanásában megfojtja *Cécile*-t, a bányatulajdonos „selyem ruhás“, szép leányát, mikor épen alamizsnát vitt a nyomorgó családnak, a strájkknak talán a harmadik hónapjában.

Utánok *Souvarine*, az orosz nihilista, Jókai Saffrán Petijének démonivá nagyított kiadása. Egy egész bányát, milliókat érő vagyonát semmisíti meg az emberiségnek, minden élő és élettelen valóságával egyetemben, a legöntudatosabb cselekedettel, mert másíthatatlan meggyőződése, hogy a tőkének a fizikai alapot kell kiragadni a talpa alól. . . ha „coute qui coute“. S megannyi más férfi, nő, gyermek vegyest, a legutóbbiak közt minden címeres betyárok és utca csibészek dísze: a tizenhároméves, majomfült *Jeanlin*.

S most ez a szenvedéseivel pokolból szabadulni akarókra emlékeztető tömeg megérettnek tartja magát arra, hogy annyi ideig várván a segítséget mástól, sorsán végre a maga verejtekéből lendítsen. Szivetrázó kínlódást meggyőző nekiszintelődöttséggel áll ki egy két és félhónapos strájkot, esikorgó télen, a betevő falatot is hetekig nélkülöztető nyomorban. A munkaszünetnek a rajzában aztán, amint végig vezetni előttünk annak a két és félhónapnak kibeszélhetetlenül inséges, éhségtől támolgyó tízezrét, megtört családapaival, anyjuk karján éhenhalt, megfagyott gyermekeivel, . . . a hónapos éhezés paroxizmusában „kenyeret, kenyeret, kenyeret!“ ordítással milliókat érő vagyont elpusztító dühödt tömeget — excellál Zola naturalista művészete, hátborzongatóan excellál. Itt zúgja bele technikájának minden elrettentő megvalósultságával a rendezetlen társadalmak osztályérdekkel szemben az önérdeket kivéve rendesen siket fülébe az újra meg újra, a most is elnyomott tízezrek és a maga megértő, emberszerető lelkének a jajszavát.

. . . Mert jó! A tízezerfejű rabszolga-állat két és félhónapi szenvedésben megtörve, nyomorától megritkítva lehajtja nyakát ismét az igába. Mert ha még oly nyomorban is — de „élni“ kell. . . Cammognak földre csüggesztett fővel, hosszú sorban egymásután, hasonlóan a vágóhídra terelt barmokhoz. Haladnak az elnyelő fekete szörny torkába, fázlódva, meghajlott derékkal, férfi, nő, vegyesen. . . Se merre sem nézve, dühökben összeszorított fogakkal, szívökben eltelve gyűlölettel: mert munkára, megalázkodásra kényszeríti őket az, hogy különben mind éhen halnának. . .

De ha egyszer minden rabszolgának tartott proletár jármát megunva oda vág vasököllel, ráveti magát évszázadok felgyült keserőségében szocializmusával, anarchizmusával, nihilizmusával és Isten tudja hány — izmusával a tőke páncélszekrényeire, világokat fog dühe összetörni, hogy felépítse a romokon az újat, a kívántat, a boldogot.

Ez a nagy „ha“ csap ki a Germinalból, verejtéküknek nem jutalmától, de bérértől is megfosztott tízezrek számára igazságot, — nagy alkotójának pedig az „eget kérően“.

K. Simon Károly.

TÁRCA

Ramses.

Ramses, a fiatal tizenhatéves fiú lassan, álmodozva rakta fel a vizes tömlőket a tevé hátára. Fekete szeme a távolba nézett. A halvány rózsaszínre festett esti felhők közül egy fehér ruhás alakot látott magafelé közeledni. Az a finom, magas, karesú, világos barna bőrű férfi közelgett felé, akit mióta meglátott az alexandriai vásáron, nem tudott elfelejteni. Lassan indult el a tevével együtt és teljesen megfélemedezett kötelességéről. Vállán érezte a fehér ruhás férfi finom gyűrűs kezét és érezte, a vakító fehér ruha mint ér oda az ő durva munkásruhájához.

A férfi beszélt neki kincsről, gazdagságról, boldogságról és arról a szédületes pompáról, ami az ő hazájában van, ahol nincs nyomor, nincs küzdés, nincs szenvedés, ahol mindenki boldog, gazdag és szép. Ramses elbűvölve hallgatta a csodás országról szóló mesét. Megtudta, hogy ez túl van a tengeren. Északnak fekszik az a káprázatosan szép ország, ahol örökké langyos tavasz van és nem olyan kietlen a táj, mint itt a sivatagban. A férfi hívta magával. Ígérte, hogy elviszi hazájába fehér, karesú hajóján. Ez az utazás már magában is kéj. A hatalmas vízen, ahol csak a fényes eget és Isis napját lehet látni, éjjel pedig a tündöklő csillagokat, mikből a nagy bölcsék olvasnak ki csodás dolgokat. A víz smaragd zöld, az ég tündöklő kék. . . sehol egy felhő. . . a habok lágy, altató dalt susognak. . . Mily öröm, boldogság lenne menni, menni oda, a boldogság országába. . . örülni. Gazdagnak és szépek lenni. Mint azok az emberek. . .

Ramses arcát hideg szellő csapta meg. Fölnézett. A szfinx előtt állt. Az előtt a rejtelmes kő lény előtt, aki ide került a sivatagba, mint egy elátkozott szellem, aki csak esténként hallatja csodálatosan zengő hangját. A lenyugvó nap sugara vörös színbe vont a rejtelmes lényt, aki köajkával hidegen és rejtélyesen mo-

solygott. Ramses megállt a szfinx előtt, míg a teve tovább folytatta útját a falu felé. Ramses ránézett a szfinxre. A csodás lény mintha értette volna, hogy Ramses min gondolkozik. Gúnyosan és hidegen mosolygott. Az egész kőalak úgy nézett ki, mintha élne, mintha az a csodálatos zenei hang, amit esténként hallat, gúnyos kacagássá változott volna. A szfinx kacagta Ramsest és azt az örült álmodót, amelyet hajszott. A kőajkak megmozdultak és beszéltek: Ramses, Ramses! miért rohansz te ilyen örült álmok után! Miért akarsz te gazdag lenni, boldog lenni máshol, mint hazádban? Vigyázz Ramses! Vigyázz! Aki itt él, itt lakik körülöttem, az az enyém! Azt én megbabonázom, lekötöm. Az nem tud máshol boldog lenni, csak itt! Ezen a földön. Én Egyiptom szelleme vagyok. Azé az Egyiptomé, amelyet vitéz és bátor emberek laktak. Én a múltból jöttem a jelenbe, hogy figyelmeztessem az utódokat a kötelességükre. Én élni, beszélni fogok mindaddig, míg egy egyptomi lesz ezen a földön. Aki itt van és hozzám tartozik, annak itt is kell maradnia! Ramses vigyázz! Én úgy is utólélek, bárhol is légy e földön! A szfinx élesen, bántóan kacagott. Kőalakja meg megvonaglott. A kigyúlt csillagok fényénél csodálatos alakja káprázatos földöntúli lénynek nézett ki. Ramses megborzadt a szfinx szavaitól és elfordult tőle. . . Szeme előtt feltűnt újra a kincs. És a sárga, hideg szellem nem hagyta nyugodni. Határozottan emelte fel fejét. „Azért is“. Öklével megfenyegette a szörnyeteget és gyorsan elfutott, mintha menekülne egy titkos üldöző elől. A szfinx hidegen mosolygott. Másnap hiába keresték Ramsest, senki sem tudta megtalálni.

* * *

Egy tépott ruhájú, meggörnyedt, öreg ember vánszorgott botra támaszkodva a sivatagon. Könnyes szemekkel nézte a lenyugvó nap sugarait. Mély, fekete, bánatos szeméből egy tönkrement élet szomorúsága, egy meggyötört lélek minden keserű önvádja világlott elő. Vágyó szemekkel nézett délfelé. „Csak elérjem. . .“ suttogeta sápadt ajakkal. A szfinx elé érve lerogyott a porba és sírt keservesen. Az mosolygott hidegen, diadalmasan és fölényel. Az utolsó egyptomi abból a fajtából, melynek hatalma és fantáziája őt alkotta, aki Isist imádta, előtte pusztult el.

Pröhle Vilma.

Magamról.

Nem csüggött lelkem ábrándos mesén.
Nem is sirattam a múltó tavaszt.
Sohasem jártam holdfényes este
Kart-karba öltve az akác alatt.

Fénylő csillagtól nem kértem jövőm.
Nem néztem vágygal az esti égre.
Titkokat-rejtő alkonyat-időn
Nem, nem pihent lánykéz kezembe téve.

Lányszív titkára 'sohase' vágytam.
Féltettem én is mástól az enyém.
Elfeledt nevem seholszem örzi
Emlékönyvekben „utolsó levél”.

Nem szóltam soha hizelgő bókot.
Nem néztem esdve leányszemekbe.
Csendes, suttogó, remegő hangon
Nem kértem soha, soha „szeretsz-e?”

A mások dalát, választott színét,
Kedvenc virágját nem tudtam soha.
Selyemkendőért, mosolygós szóért
Szívem szerelmét nem adtam oda.

Nem pihen titkon fiókom mélyén
Megszáradt virág, illatos levél,
Nem tűnődöm el tán órák hosszat
Régi szerelmem ködbetűnt nevén.

Feledhetetlen emlékem nincsen,
Nem is köt engem senkihez semmi,
De egy könnycseppért, fájó sóhajért
Talán a sírig hű tudnék lenni.

Papp Kálmán.

*Az élet.**

*Engem messziről hozott az élet.
 Belelökött a vad zivatarba,
 Álom ország síró utasa
 Durva gyolcsba voltam takarva.
 A durva gyolcsban szüzi testem
 Fázósan, félőn megremegett,
 Elöttem sziklás hegyek voltak
 S az élet várt a hegyek felett,
 Az életre remegve néztem,
 Elrebegetem egy szüzi imát.
 ... A szikla, az csak magas maradt,
 Az élet csak kacagott tovább,
 És csúsztam, másztam tovább, tovább,
 Vissza se néztem, csak előre.
 A nagy sziklák reám szakadtak
 És a testem véres lett tőle,
 Csak csúsztam, másztam tovább, tovább,
 Nem éreztem, véres a testem,
 Sírva, remegve végre felértem
 Piros, merengő nyári esten
 A tüzes nap épen leszállott,
 Piros tüzek pattogtak szerte,
 De jött a csend, sötét lovag,
 S a tüzeket mind összeszedte.
 Ez a csend-lovag volt az élet,
 Sötét teste mind feljebb hágott.
 S elvitte előlem a napot,
 Elvitte a fényt, a világot.*

bai Patay Pál.

* Az északi harctéren hősi halált halt joghallgató hátrahagyott verse. —
 Közli: Papp Sándor. — Szerk.

Sanzonett.

*Kályhafény mellett íródott hozzád
Ez a kicsinyke sanzonett,
Egy vén diáknak minden keserve
Elöntötte a szívemet.*

*Nincsen gáz, villany a szűk szobámban
És fára is ritkán telik,
A kávéház az én világom,
Magam ülök ott reggelig.*

*A pincér nem jön sohase hozzám,
Mégkímél mindig a cigány,
Bús egymagam mellett ha elsuhan,
Nincs lány, aki nézne reám.*

*A kávéházban még juttattál néha
Egy-egy futó tekintetet,
Az utcán nem is néztél már reám,
Nem adtál mást csak könnyeket,*

*Kacagás, tréfa a te életed,
Enyém a könny és a nyomor.
Az arcod színe rózsza, lilium,
Az enyém sáppadt és komor.*

*Ős troubadourok bolond utódja
Tenálad mit is keresett...
Kályhatűz mellett íródott hozzád
Ez a kicsinyke sanzonett.*

Thury Levente.

Olvastam egy verset.

*Olvastam egy verset. Szomorú volt nagyon.
Könnyes lett a szemem, nedves az asztalom.
Szomorú volt nagyon.*

*Pedig aki írta, tán könnyet se ejtett:
Kacagás közt szülte azt a fájó verset.
Könnyeket nem ejtett.*

*Én könnybe pólýálom minden újszült nótám.
Elsírom panaszom minden egyes sornál,
Ha írom a nótám.*

*És az én dalaim olyan bohó-vígak;
Amikor olvassák, könnyeket nem sírnak,
Olyan bohó-vígak.*

Papp Kálmán.

KÜLÖNFÉLÉK

Egyetemi hallgatók IV. Károly király Ófelsége koronázásán.

Egyetemünk hallgatói közül 9-en utaztak fel arra a hatalmas arányú ünnepségre, melyen a magyar nemzet megkoronázta a trón várományosát: IV. Károly magyar királyt. Az egyes karok 50—50 koronát utaltak ki a felutazók költségeinek fedezésére. Az egyetemi tanácsot dr. Láng Nándor e. i. Rector és dr. Ferenczy Gyula e. i. hittudománykari dékán képviselte. A hallgatók pedig: Almássy Márton és Porzsolt Ferenc ht., Kovács Antal, Molnár András és Müller István bh., továbbá Fábian Antal, Farkas Aladár, Riekl László és Huber Jenő joghallgatók.

A Debreceni m. kir. Tudományegyetem ref. hittudománykarának

tanulmányi és vizsgálati szabályzata a napokban jelent meg a következő tartalommal: I. Általános határozatok 1—8. §. II. Kollokviumok 9—12. §. III. Alapvizsgálatok 13—25. §. IV. A kar hallgatóinak előadott tudományok 26. §. A szabályzat Ófelségének 1916. évi november hó 18-án kelt legfelső elhatározásával hagyott jóvá.

Halottaink.

Az immár rendszeres rovatunkba ismét egy név kerül, egy hazájáért harcoló, meleg szívű ifjúé: Borbély Jenő joghallgatóé, ki az olasz harctéren — szolgált a 39. gyalogezredben — igazi katonahalállal adta ki nemes lelkét. Emléked megőrizzük!

Bevonult egyetemi hallgatók.

Újabb áldozatot kívánt tőlünk mindennél előbbre való kincsünk: hazánk, hogy kivívhassuk a szent békét, melyet oly epedve várunk immár! . . . Egyetemünk hallgatói közül újabban Rázsó Pál, Kovács Lajos, Szabó Gyula, Csorba Antal, Horváth Dezső, Bód Pál, Mosánszky Lothár, Rácz Dezső, Hubay Jenő jog- és Pokoly Kálmán bölcsészeti hallgatók vonultak be katonai szolgálatra. Minthogy lapunk kiadóhivatali főnöke: Rázsó Pál joghallgató is katonai szolgálatot teljesít, a kiadóhivatali főnöki dolgok végzését az Egyetemi Kör központi választmányának határozata értelmében: Filep Gusztáv theologiai munkatársunk látja el. Kérjük azért előfizetőinket, hogy a lap anyagi természetű ügyeiben ő hozzá fordulni szíveskedjenek. (Címe: Kollégium.)

Egyetemi Körünk

előadással egybekötött tea-estély rendezését vette tervbe, mely estély tiszta jövedelme a helybeli Hadsegélyző és a Vörös Kereszt-Egylet javára fordítatik. Az estély eredetileg február hó 10-ére volt tervezve, azonban a világítási és fűtési zavarok miatt kénytelen volt elhalasztani február hó 22-ére. Az estély programmja a következő volt:

1. Prolog. Írta: Könyves Tóth Kálmán. Szavalta: Vadnay Julis bh.

2. Lányi Ernő: Háborús nóták. Éneklé a kollégiumi Kántus Mácsai Sándor vezetésével.

3. Az új adók. Jelenet. Írta: Gábor Andor. Előadták: Thúry Levente th., Fábíán Antal jh., Módoss Sámuel th.

4. Beethoven IV. trió. Előadták: dr. Tankó Béla egyetemi professzor (gordonka), Varga Endre jh. (hegedű) és Almássy Márton th. (zongora).

5. A két gránátos. Írta: Emőd Tamás. Előadták:

Veronika: Garay Etta bh.

Koresmáros: Kacsó János koll. esküdtfelügyelő.

I. gránátos: Kálmán Béla jk.

II. gránátos: Thúry Levente th.

6. Aktuális strófák. Énekelte: Kiss Zsigmond jh. Zongorán kísérte: Almássy Márton th.

7. A műsort Kiss Béla és zenekara zárja be.

Konferál: Fábíán Antal.

Mint halljuk, az előadás iránt nagy érdeklődést tanúsít városunk közönsége. Az estély sikeréről lapunk jövő számában emlékezünk meg.

Doktoravatás egyetemünkön.

Sebessy Miklós államtudományi doktorra avatott fel egyetemünkön, melyhez őszintén gratulálunk!

Szerkesztői üzenetek.

Kíváncsi. Ne legyen ám nagyon kíváncsi, a szerkesztőség a lapot azért nem küldi rendesen, mert ma már minden rengeteg pénzbe kerül és akkor, ha megszűnik a villanyáram szolgáltatása, a lapok hevernek csendesen, a kéziratok szintén. Hidje el, nem vagyunk Debrecenben oly biztos és szerencsés helyzetben, mint Naggyváradon, ahol villanyfényben úszik a város. Olvassa el különben a debreceni híreket a napilapokban s akkor be fogja látni, hogy nem mi vagyunk a hibásak. Üdv.

„G“. Verse nem közölhető.

Lapunk előfizetőit, kik még elő nem fizettek, ezúton ismételtelen felhívjuk a lap előfizetési összegének beküldésére.

GYÜJTSÜNK ELŐFIZETŐKET „AZ EGYETEM“-RE.

Legszebb

kalap- és uri-divat ujdonságok

Frank Testvéreknél

Ferencz József-utca 50. szám.

Telefon
7-49. sz.

Egyetemi hallgatóknak 5% árkedvezmény.

MIHALOVITS JENŐ

gyógyszertára és gyógyszerészeti műlaboratóriuma a „Kigyóhoz“

Debrecen, Piacz-u. 33. Városházzal szemben.

A bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek, hason-
szenvi gyógyszerek, köt- és szépitőszerek
legnagyobb raktára Debrecen
és vidékére.

**indexbe való fényképek 48 óra alatt
készülnek**

Fényképes levelező-lapok,
csoport-képek elsőrendű
kivitelben. :: Esti felvétel
villanyfény mellett este
fél 8 óráig.

BURG IZSÓ

„ADRIA“ műtermében
Szent-Anna-u. 5. szám. Telefon 12-66.

Thaisz Arthur

PAPIROS ÁRUHÁZ
Debrecen,
Ferenc József-u. 7.
Bika-szállóda
mellett.

Legelőnyösebb beszerzési
forrás: papír-, író-, rajz-,
festő és irodacikkek, festő-
minták és képes-lapokban.
Nyomtatványok, névjegyek
♦♦ legszebb kivitelben. ♦♦

Bármely
sósorszesznél
sokkal hatásosabb a

Palma

üdit, erősít, fiatalít.

Kapható mindenütt
és a gyártási
telepen

Dr. Szelényi Árpád
,Kossuth' gyógyszertárában
Debrecen.

Női modell kalap

különlegességek minden
idényre, úgyszintén szo-
badíszek és dekorációk,
sírkoszorúk a legízlelése-
sebb kivitelben és leg-
olcsóbbanszerezhető be
nyában és kicsinyben

JÜNKER HENRIK

művirág, dísztoll és sír-
koszorú gyárában. Deb-
recen, Ferenc József-út
26/b. sz. Gambrinussal
szemben. Telefon 5-53.

JOGI MŰVEK,

jogi jegyzetek, theo-
logiai művek, jegy-
zetek és más köny-
vek dús választék-
ban fél áron
kaphatók a

HARMATHY

antiquariumban

Debrecen,
Fűvészkert-utca 14.

Írószerekből dús raktár.
Mérsékelt árak!

A debreczeni magyar királyi tudományegyetem népszerű főiskolai tanfolyamán tartott előadások.

SAJTÓ ALÁ RENDEZI BERNOLÁK NÁNDOR

Eddig a következő füzetek jelentek meg
és minden könyvkereskedésben kaphatók:

Pokoly József, A háború	—80
Kiss Géza, Háború és jogrend	—60
Kovács Gábor, A háború közgazdasági okai és hatása	1—
Darkó Jenő, Az ősmagyar hadiszervezet és taktika	—60
Teghze Gyula, A háború és a nemzetközi jog	1—
Dr. Kenézy Gyula, Háború és sebgyógyítás	1:50
Lencz Géza, A háború ethikai megítélése	—60
Tankó Béla, A háború értékelméleti jelentősége	—60
Haendel Vilmos, A hatalmi csoportok erő- mérlege	—60
Iványi Béla, A magyar tüzérség fejlődésének vázlata a XV. és XVI. században	—80
Mitrovics Gyula, Az aesthetika alapvető elvei	1—

A további füzetek sajtó alatt vannak. :: Részletes
tájékoztató jegyzéket kívánatra díjtalanul küld:

CSÁTHY FERENCZ

magy. kir. tudományegyetemi könyvkereskedése Debreczen.

Debreczen legrégibb
könyv-, zenemű- és
papirkereskedése.

Modern antiquarium.
Könyvköfészeti és
nyomdai munkák
felvétele.

Alapítva 1805.
évben.

Telefon-Interurbán
296. szám.

Csáthy Ferencz

m. kir. tudományegyetemi könyvkereskedése
és könyvkiadó vállalata

Debreczen

Ferencz József-ut 8. sz.

A debreczeni m. kir. tudományegyetemen használatban levő összes tan- és segédkönyvek, jegyzetek üzletben állandóan kaphatók. Az egyetemi hallgató urak részére, kívánatra vidékre is, díjtalanul megküldöm a debreczeni m. kir. tud. egyetemi útmutatót, mely nemcsak a használatban levő tankönyvek jegyzékét tartalmazza, de tájékoztatóul szolgál úgy az alapvizsgák, mint a szigor-
***** latokra vonatkozólag is. *****

Az irodalom minden újdomsága üzletben állandóan kapható. Nagy raktárt tartok bel- és külföldi irodalmi művekben. Különös súlyt helyezek tudományos művekre, így jogi-, közgazdasági-, philosophiai-, nyelv- és történettudományi-, theologiai-, orvosi- és természettudományi művekre stb. Bármilyen nyelven megjelent könyvek
***** általam gyorsan megszerezhetők. *****

DEBRECZENI M. KIR. TUD. EGYETEM KÖNYVKERESKEDÉSE VÁLLALATA. 1917—68

